

ליקוטי ופסקי הלכות "חוקי היום"

ותלמודם
"תלמידי חכמים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

348

דיני בשר שנתעלם מן העין - ב' | פרשת וארא תשפ"ה

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

מדיני בשר שנתעלם מן העין

כמה כללים

א הבאנו בגליון הקודם (347) כמה כללים באיסור בשר שנתעלם מן העין וכמה צדדי היתר באופנים שונים, ונחזור על כמה יסודות כהקדמה לשאלות השכיחות בימינו שנכתוב עליהם בגליון הנוכחי.

ב **רב ולוי**. המחבר פסק כרב שחושש לאיסור בשר שנתעלם מן העין (שם אות ו'), והרבה פוסקים פסקו כלוי שאין חוששין לבשר שנתעלם מן העין, והרמ"א מיקל עכ"פ כשמצא הבשר במקום שהניחו (אות ח').

ג **חב"ת וחמפ"ג**. הבאנו שחתית דג, בשר, ויין תכלת [ר"ת חב"ת] הנשלח ביד נכרי צריך שיהיה בו ב' חותמות להכיר בו שזה אותו מוצר שנשלח, מחשש שמא יחליף הנכרי טוב ברע וישים את שאינו כשר במקום הכשר. משא"כ חלב, מוריים, פת וגבינה [ר"ת חמפ"ג] כשנשלחו ביד נכרי צריכים רק חותם א' ולא ב' (אות י, י"א).

אופני היתר

ד **ביד נכרי**. הבאנו (אות י"ז) שיש סוברים שדוקא כששולחים ביד ישראל חשוד צריכים ב' חותמות בחב"ת, אבל ביד נכרי די בחותם אחד (רמ"א).

ה **חוזר ורואה את החותמת**. הבאנו שאם המשלח חוזר ורואה את החותמת או שהוא מודיע את צורת החותמת למי שנשלח אליו, די בחותם אחד (שם אות ח"י י"ט).

ו **אינו נהנה בחליפיו**. עוד הבאנו (אות כ') שאם הנכרי לא ינהה ולא ירוויח בחליפיו, אין חוששין שמא יחליף והבשר מותר אף ללא חותם, יש שסומכים על זה רק בדיעבד, ויש שמתירים גם לכתחילה (שם אות כ"ג).

ז **מעבר לרבים**. אם הנכרי בהכרח עובר רק במקום שנמצאים בו רבים כגון ברחובות בתוך שכונה, אפשר לסמוך בדיעבד על כך שהנכרי ירא להחליף שמא יראהו משהו (שם אות כ"ד), וכשיש עכ"פ חותם א' מותר אף לכתחילה (שם אות כ"ו).

ח **יצא ונכנס**. היתר נוסף הבאנו (אות כ"ז) כשהפקיד בשר בבית נכרי, או שיש נכרי בבית היהודי, כשיש מצב של יצא ונכנס שהנכרי אינו יודע מתי בדיוק משהו יכנס לשם ויראהו, מותר, משום שירא להחליף.

ט **ביד אומן**. גם הבאנו (שם אות כ"ח כ"ט) מחלוקת הפוסקים אם אפשר לסמוך על נכרי כשהוא אומן או עושה מעשה אומן, מטעם שלא מרע אומנתו.

כמה כללים בדיני חותמות

מהות חותם בתוך חותם

י כשאנו מזכירים בהלכות אלו מושג של חותם בתוך חותם, לא צריך שיהיה דוקא בצורה של חותם בתוך חותם, אלא המכוון שיהיה בו ב' סימנים שלא נתחלף הכשר בלא כשר. נחלקו הפוסקים ביסוד מהות החותם ותועלתו, וישנם כמה נפ"מ ביניהם וכמו שיבואר (עמק התשובה ח"ב סי' ע', גם מתוך קו' 'חתימה טובה' שטרם בא לדפוס ע"י ש"ב הג"ר חנוך בלייער בעמ"ס חלב ישראל כהלכתה).

יא **מדין סימן**. יש הסוברים שמהות החותם הוא סימן, וחותם בתוך חותם היינו ב' סימנים, שע"י שיש בו דבר המשונה מהרגיל, סימן הוא שזהו הפריט שנשלח ולא הוחלף (רמב"ם פ"ג מאכ"א ה"ח).

יב **מדין טירחה**. ויש הסוברים שמעלת חותם בתוך חותם הוא משום טירחה, שלא יטרח כל כך לזייף שתי חותמות, ולא משום שלא שייך לזייפם (רש"י ע"ז דף ל"א ע"א ד"ה ומיהדק, דף ל"ט ע"ב ד"ה חילחית, שו"ת עבודת הגרשוני סי' צ"ח, מהר"ל סי' ל"ח).

יג ובשו"ע הביא שתי הלשונות, פעם הביא את לשון הרמב"ם שענין החותם הוא משום סימן (סי' ק"ח ס"ד), ולענין קשר כתב שצריכים קשר משונה ולא די בלי שום סימן, ומבואר בדבריו שאפשר לעשות חותם אחד משום סימן וחותם אחד משום טירחה.

סוגי חותמות

יד **ב' אותיות**. לכן, פעם שלא היו כולם מכירים בצורת אותיות של יהודים, היה די אם כותבים ב' אותיות יהודיות כגון א' ב' במקום סגירת אריזת הפריט באופן שיהיה ניכר אם נפתחה את האריזה (רמ"א יו"ד סי' ק"ל ס"א), ולא חוששים שמא יזייף הנכרי ע"י כתיבת האותיות מחדש שהרי יהיה לו קשה לזייף ב' אותיות וכולי האי לא היה טורח עצמו לזייף, ולכן היה נחשב כב' חותמות, וכשכתבו אות א' היה נחשב לחותם א' והיה מועיל במקום שדי עם חותם אחד (שו"ע יו"ד סי' ק"ח ס"ג).

טו בזמנינו שהכל יודעים את כתב עברי, ובנקל אפשר למצוא את צורת כתב יהודית במחשב וכדומה ובקל אפשר לזייפו, יש אומרים שאין הכתב נחשב כחותם ואין מועיל לחתום ע"י אותיות לבד (י"א בשו"ע שם), כל שכן כהיום שיש דפוס, הרי אותיות יהודיות לבד ע"י דפוס אינם מהווים חותם הראוי, ובודאי בא"י שגם הנכרים ומשומדים מכירים את כתב לשון הקודש, א"א לסמוך על זה כלל (ארחות חיים יין נסך סי' כ"ג אות ל"ט, פרי תואר סק"ו).

טז **חותמת**. חותמת כגון סמל של גוף כשרות, אע"פ שיש עליו כמה אותיות, אינו נחשב אלא כחותם אחד, שהרי חתימתו נחתם בפעולה אחת של הדפסת צורת החותמת.

יז **ארגז סגור במסמרים**. הפוסקים הקודמים דנו בבשר או יין המונח בארגז או בחבית הסגור עם מכסה המהודק עם מסמרים [nails] האם נחשב הדבר עכ"פ כחותם אחד, ישנם פוסקים שהחשיבו את זה כחותם אחד, ואע"פ שאין בו שינוי ממה שרגיל להיות, מ"מ מאחר שיש בו טירחה לפתוח ולסגור אח"כ, נחשב הדבר כחותם אחד (ערה"ש סי' ק"י"ח, שו"ת אבני צדק יו"ד סי' נ', שו"ת שמש צדקה יו"ד סי' ט"ו) וזה תואם עם הדיעה הס"ל לחותם הוא משום טירחה (לעיל אות י"ב).

יח **יין עם פקק שעם [cork]**. עוד דנו הפוסקים האם פקק של שעם נחשב כחותם אחד כששולחים יין בפקוק, שאע"פ שאין בו שינוי מהרגיל, מ"מ יש בו טירחה להוציאו יין ממסיר פקק [cork-screw], או ש"ל מאחר שהפקק שעם הוא דבר רגיל להיות שם ולא שינה מהרגיל כלל, א"כ לא נחשב כחותם אחד כלל, ונוקטים שנחשב כחותם אחד.

יט **חותם אחד שאי אפשר לזייף**. בסגנון הנ"ל, דנו הפוסקים עוד בדיון חותם שאי אפשר לזייפו כלל, האם אמרינן שלמעשה צריכים ב' חותמות משום ב' סימנים וליכא אלא אחד (כדעת הרמב"ם), או ש"ל שכל ענין של ב' חותמות הוא לוודא שלא הוחלף, א"כ באופן שיש חותם המהווה מצב שא"א להחליף (כמבואר לקמן), קיים בו המעלה שא"א לזייפו כלל (שו"ת אג"מ יו"ד ח"א סי' נ"ו) וכך נוקטים הרבה פוסקים למעשה.

כ **מפתח**. נחלקו הפוסקים אם אפשר לסמוך על דבר מאכל כשר הנמצא ביד נכרי סגור עם מפתח כדיון חותם, כשהמפתח ביד ישראל, י"א שבמקום שצריכים ב' חותמות מהני מפתח וחותם להיות ב' חותמות, אבל במקום שדי בחותם אחד, אם לא היה בו אלא מפתח לא נחשב כחותם (שו"ע סי' ק"ח ס"ד).

כא ובדעת הרמ"א, י"א שכשהוא ביד נכרי, במקום שדי בחותם אחד מפתח לחוד לא מועיל במקום חותם אף בדיעבד, שבקל יכול לפתחו ע"י דבר אחר וטרח ומזייף (ש"ך סקכ"ב, לבוש, מנחת יעקב כלל ל"ב סל"ז).

כב אבל אחרים סוברים בדעת הרמ"א, שכמו שבדיעבד אפשר להקל לסמוך על חותם אחד (לעיל אות ד), כמו כן אפשר בדיעבד להקל על מפתח לחוד (ט"ז שם סק"ג, סק"ו, ב"ח, פרי חדש סק"י) וכן הוא הסכמת רוב האחרונים (שו"ת חת"ס י"ד סיק קכ"ו), ובשעת הדחק או הפסד מרובה בודאי אפשר לסמוך על המקילים בזה (ערוה"ש סקט"ו, חכ"א כלל ע' ס"ד).

כג **מפתח בזמנו**. כל הנידון לעיל לגבי מפתחות נאמר בזמניהם שע"י טורח קל היה אפשר למצוא מפתח אחר לפתוח וכן בקל היה לשכפל מפתח, אבל כהיום שמשתמשים במנעולים טובים וא"א למצוא מפתח דומה לפתח וא"א לשכפל אלא ע"י טירחה, הסכמת הפוסקים אפילו בדעת המחבר שאפשר לסמוך לכתחילה על משהו הסגור ע"י מפתח, כ"ש במנעולים איכותיים שיש לסמוך עליהם לכתחילה אפילו במקום שצריכים ב' חותמות (כף החיים סי' ק"ח סקמ"ה, מזמור לתודה, ספר יין מלכות פ"ב סק"ב אות א).

חותמות הנמצאים כהיום

כד כהיום כבר אין משתמשים בחותם שע"י כתב בלשון הקודש, ולא בטיט או במסמרים כמו שהיו משתמשים פעם. היום וועדי הכשרות בעיקר משתמשים בדרכים אחרות לוודא שהדבר לא הוחלף, ובכך אורזים מוצרי בשר עם סוגי פלסטיק וכדומה ומוסיפים עליהם סימני כשרות כדין חותם בתוך חותם, ונביא כמה דוגמאות לזה.

כה **פלומבה**. היום בדרך כלל משתמשים עם 'פלומבה' שהוא חתיכת פלסטיק או מתכת עם הסמל של ההכשר מוטבע עליו ומוהקים אותו לחתיכת בשר המעיד שהוא כשר, ואין דרך להורידו ולהשתמש בו פעם שניה [בא"י כבר לא משתמשים עם פלומבה על הבשר עצמו עקב מקרה של חנק ל"ע].

כו **סוגר אלומיניום או פלסטיק**. מצוי סוגר העשוי מחוט שנתחב בתוך חתיכה אחרת עם כיתוב עליו, ואי אפשר להורידו בלי לקרוע חוט.

כז **מדבקה ארוכה**. כמו כן משתמשים במדבקה ארוכה שכורכים סביב רגל העוף באופן ששני הקצוות נדבקים ביחד, וקשה להסירו בלי לקרוע [אמנם אם לא נזהרים להדביקם טוב מתחילה, אפשר לפעמים להורידו בלי לקרוע, ולמעשה אינו מהווה חותם כ"כ טוב].

כח **הולוגרמה [Hologram]**. הולוגרמה היא מדבקה תלת מימדית ומיוחדת בכך שהיא אינה ניתנת להסרה בשלימותה בלי לקלקל את צורת החותמת, ולפעמים גם מוסתרות בה פרטים על המוצר כעין תעודת זהות, והוא הדרך שרוב וועדי הכשרות המובחרים משתמשים בהם היום.

כט **דרכון כשרות [Kosher passport]**. קיימים כמה וועדי כשרות [כגון כדתיא בלונדון, ועדה"ח] שחידשו שימוש עם תוכנה שע"י סריקה של מדבקה על מוצר בשר אפשר לזהות ולעקוב אחרי כל הפרטים של אותו מוצר, מקורו, זמן שחיתתו, דרך הובלתו וכדומה, והוא מהווה כמו דרכון אישי לכל חתיכה של בשר, והשימוש בו שוללת לחלוטין את האפשרות לזייף את סמלי כשרות על מוצר.

שאלות מצויות בשליחת מאכלים ע"י נכרי

משלוח נכרי

ל מצוי היום הרבה, שחנניות שולחים כל מיני מוצרי מאכל כגון בשר או דגים טריים ומן המוכן לאכילה, וכן פירות וירקות ומוצרי מאפה, ע"י משלוח נכרי או ישראל חשוד שאינו מקפיד על כשרות, וגם חנניות וגם הלוקחות צריכים להיות מודעים להלכות אלו כדי לוודא שהמוצרים נשלחים כדין, לכתחילה ועל צד היותר טוב ושלא יבואו למכשולים או לבוא לסמוך על קולות וצדדי היתר בדיעבד.

לא **אחריות ההשגחה**. ויש לציין שוועדי הכשרות שנותנים השגחה על חנות שמבצעים משלוחים, האחריות עליהם לוודא שגם המשלוחים נעשים כדין, ואע"פ שיש השגחות מובחרות שמפרסמים שאין עליהם אחריות לאחר שהמוצר עוזב את שטח החנות, אבל מאחר שמעניקי כשרות יודעים שהחנות עושה משלוחים, והם יודעים שהלוקחות סומכים על כך שהם מקבלים מהשגחה מהודרת, אחרת לא היו מוציאים כ"כ הרבה כסף, הרי הם צריכים לחייב ולהדריך את החנות לשלוח את מוצרי המאכל כדין עם חותמות כהוגן, ולקחת אחריות, ולא להשתמש מהאחריות, ולמה מעלימים מעיניהם דיני בשר שנתעלם מן העין שגם הם דינים נחוצים בשו"ע בדיוק כמו שחיטה וטריפות ומליחה.

בית המדרש קהל אברכים

רח' תובל 1 (מעל ביהמ"ד הדסידי טשערנאביל) פניה"ק ירושלים תובב"א

הננו להודיע לאברכים מבקשי השם כי בעוה"ש"ת יתקיים סדרת **שיעורים בהל' טהרה** יו"ד ח"ב

ע"י מורינו רבי חיים אהרן בלייער שליט"א רב בית מדרשינו ובעל 'חוקי חיים'

השיעור יתקיים במוצאי שבת קודש

של פרשיות ויחי, וארא, בשלח, יתרו, משפטים

בשעה 9:45 בהיכל בית מדרשינו הנבאים

בשר או דגים

לב **לכתחילה**. בשר או דגים שמחוייבים בב' חותמות (לעיל אות ג) כששולחים אותם ללא אריזה ובלי סימני כשרות, עם נהג נכרי או חשוד, יש לארוז אותם בשקית קשורה עם קשר משונה עם פלומבה או סגירה אחרת כדין חותם בתוך חותם באופן שא"א לפתוח את השקית ללא זיהוי פתיחתם, ויש על ההשגחות לתבוע נוהל זה כראוי לחרדים לדבר ה' שמקפידים לאכול רק מן המובחר באופן לכתחילה וגלאט בלי שום פקפוק.

לג **בדיעבד**. אמנם באופן שבשר או דגים נשלחו ללא חותמות, בדיעבד יש צדדים להקל כמו שנתבאר, כגון כשנשלח דרך רבים (אות ז) אמנם כשהנכרי נכנס לרכב או משאית הרי זה כנכנס בדרך פרטי שאינו מפחד כבר להיראות מחליף. וגם הבאנו צד היתר כשהנכרי אינו נהנה מההחלפה וסומכים על זה בדיעבד (אות ו).

לד **הניח ליד הדלת**. אם קיבל משלוח בשר או דגים מחנות עם כשרות והניחו המשלוחן היהודי ליד הדלת ללא השגחה, אם נראה ללקוח השקית כמו שהוא מקבל את זה כל פעם, מותר לאכול מאחר שנחשב כאילו שמצאו במקום שהניחו ולא חיישינן שמא החליפו נכרי (גליון 347 אות ל"ג).

לה **אריזה פתוחה**. לפעמים בחנות מוצאים אריזה של בשר ארוז עם חותמת כשרות אבל יש חור בתוך האריזה, אזי אם אפשר להוציא חתיכה דרכו ולהכניס אחרת במקומו, יש למנוע מלקחת את אותה אריזת בשר, אבל אם א"א להוציא או להכניס דרכו, הבשר מותר לכתחילה.

מוצרי מאפה, חלב, גבינה

לו הבאנו (אות ג) שיש דברים שאיסורים אינם אלא מדרבנן שדי להם עם חותם א', וגם כאן צריך לכתחילה שיהיה שליחותם באופן המועיל בלי קיום חשש של החלפה כגון ע"י סגירת האריזה עם מדבקה באופן שא"א לפתוח את האריזה בלי לקרוע את המדבקה או הסלוטייפ וכדומה.

חברות משלוחי אוכל

לז קיימות היום הרבה חברות שעוסקות עם משלוחי אוכל כגון וולט [Wolt], אובר-איט [Uber Eat], תן-ביס, דליברערו [Deliveroo] ועוד, והיינו שמזמינים אצל חברות אלו אוכל מוכן מתוך מגוון מסעדות והם שולחים את ההזמנה למסעדה הרצויה והם מבטיחים להביא את המוצר תוך זמן מסויים, והמזמינים משלמים לחברת המשלוח בעת הזמנת האוכל והם מעבירים את התשלום למסעדות, והרבה מהחברות גם מקבלות הזמנות למסעדות כשרות עם השגחות מעולות.

לח ויפה עשו כמה הכשרים בארה"ב שאכן מחייבים לסגור כל משלוח אוכל עם סלוטייפ עם הסמל של ההשגחה עליו ואשרי חלקם [ואע"פ שלפעמים העובד הנכרי הוא שסוגר את האריזה בתוך החנות, מ"מ לגבי זה סומכים על 'יוצא ונכנס' של בעל הבית או המשגיח שמוודא שעושה כהוגן].

לט אבל לדאבוננו לא כל ההשגחות מוודאים שהאוכל נשלח כדין, וצריכים להיזהר בזה לכתחילה כנ"ל, במוצרי בשר עם ב' חותמות, ומוצרי חלב עכ"פ עם חותם אחד, ואע"פ שקיימים צדדי היתר להתיר בדיעבד כנ"ל, מ"מ הריא וחרד לדבר ה' צריך להקפיד על הליכות חיים לכתחילה.

מ **אוכל מוכן**. כשנשלח אוכל מוכן בשרי בדיעבד ללא חותם, יש המתירים בדיעבד כשהלקוח מכיר את צורת הכנת האוכל שאותה מסעדה שולחת מפעמים קודמות, ומדין טביעת עין (מו"ר בעל שבט הקהתי).

מא **פיצה**. כשמזמינים פיצה דרך חברה כזו, לכתחילה יש להם לסגור הקופסה עם מדבקה שנקרעת בפתיחתו, כדין חותם א'.

מב כמו כן כששולחים מיני מאפה, באגט, טוסט, סנדוויץ' וכדומה, אפשר לשים אותם בשקית נייר ולסגור את השקית ע"י הידוק [staples] שאפשר לראות ולזהות אותם אם נפתחו ההידוקים.

מג **בדיעבד**. מ"מ בדיעבד כשלא נשלח ע"פ דין לכתחילה, יש לסמוך על צדדי היתר, כגון כשנשלח בדרך רבים (אות ז) באופנועים [motor-bike] שאין להם דרך מסתור להחליף את האוכל, וכן אפשר לעקוב אחרי מיקומם המדוייק בזמן אמת שלא סוטים מן הדרך המהירה ביותר.

מד כמו כן בדיעבד, יש לצרף במה שנחלקו הפוסקים אם יש משום לא מרע אומנתייהו (אות ט), ומאחר שהם עובדים לחברה שלהם, הם צריכים ליתן דין וחשבון על פעולותיהם השונות.

מה כמו כן, ע"פ רוב אין להם הנאה בחילופיהם, שבזה יש שמתירים עכ"פ בדיעבד (אות ו), וברוב מקרים אין המשלוחנים נהנים מחילופם. אמנם היה מקרה שהפיצה בתוך הקופסה נפל מידי ונזרק לארץ, אזי הלך הנהג וקנה פיצה וזלה יותר מסתם חנות כדי שלא יתחייב לשלם על פיצה כשרה יקרה.

נתרם ע"י הנאון רבי **אברהם זאב בלייער** שליט"א

ר"מ ישיבת קרלין – בעמ"ס אז יבקע, אגודות אוזב

לרגל שמחת האויפרוף לבנו החתן **משה יוסף** ני"ץ

מחשובי תלמידי ישיבת בריסק

שחרית בשעה 08:45 בביהמ"ד טשערנאביל רח' תובל 1 י"ם

קידוש לנבאים שם למעלה בביהמ"ד קהל אברכים ירושלים

קידוש לנשים בעזרת נשים טשערנאביל